

HOLLANDIAI DIÁKOK A DEBRECENI NYÁRI EGYETEMEN AZ 1930-AS ÉS 40-ES ÉVEKBEN

1935-től kezdve hollandiai diákok rendszeresen keresték fel a debreceni Nyári Egyetemet. A diákok toborzásában, az utazás megszervezésében Tarnóczy Imre, az utrechti Nemzetközi Diáklklub vezetőségi tagja játszott fontos szerepet. Tarnóczy, majd később Elly Hoekstra magyar nyelvmestei vizsgát is tettek a Nyári Egyetemen. Az ide látogató hollandiai diákok egy része Holland ázsiai gyarmatairól érkezett. A diákok nyelvi és országismereti kurzusokat látogattak, strandoltak, a Hortobágyon és Északkelet-Magyarország több városában tettek látogatást. Itt-tartózkodásukról a helyi és az országos sajtó is beszámolt, interjúkat és fotókat készítettek velük. A hollandok a második világháború idején nem jöttek Debrecenbe, majd csak 1947-ben látjuk őket viszont a Nyári Egyetemen.

Kulcsszavak: Nyári Egyetem, Hollandia, Holland-Kelet-India, Debrecen, Utrecht, Tarnóczy Imre, Elly Hoekstra

STUDENTS FROM THE NETHERLANDS AT THE SUMMER UNIVERSITY IN THE 1930'S AND 1940'S. From 1935 onwards, students from the Netherlands regularly visited the Debrecen Summer University. Imre Tarnóczy, a member of the board of the International Students' Club in Utrecht, played an important role in recruiting the students and organizing the trip. Tarnóczy, and later Elly Hoekstra, also took the Hungarian language proficiency exam at the Summer University. Some of the students visiting here came from the Dutch Asian colonies. The students attended language and country studies courses, went to the open-air bath, and visited the Hortobágy and several cities in Northeastern Hungary. The local and national press reported on their stay, and interviews and photos were taken with them. The Dutch did not come to Debrecen during World War II, and we only see them at the Summer University in 1947 again.

Keywords: Summer University, The Netherlands, Dutch East Indie, Debrecen, Utrecht, Imre Tarnóczy, Elly Hoekstra

Bevézetés

A Nyári Egyetem kifejezést eredetileg csak munkacímnek szánták a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem 1927-ben megindított szünidei tanfolyamának megjelölésére. A névválasztás olyan sikeresnek bizonyult, hogy később más magyar egyetemek is átvették a saját nyári programjaik megnevezésére.¹ Tematikáját tekintve nem a közép-európai régióra, hanem kizárólag Magyarország és a magyar kultúra megismertetésére törekedtek a szervezők. De nemcsak a kulturális ismeretátadást tűzték ki célul a programok kitalálói. Feltétlenül szükségesnek vélték a szabadidős programokat is, ezért a Debrecenbe látogató vendégeket elvitték többek között a városi strandra, a Hortobágyra, a Nagyerdőre, de nagyobb északkelet-magyarországi kirándulást is szerveztek nekik. Ehhez hasonló attrakciókat természetesen máshol is kínáltak, viszont Debrecen a Nyári Egyetemre látogatókat családias vendégszeretettel fogadta.² Ezt a korabeli sajtócikkek is érzékeltetik, hiszen a vonattal érkezőket az állomáson küldöttség várta, a diákokat sokszor saját nyelvükön köszöntötték a városi és egyetemi vezetők. A korabeli debreceni sajtóból tudjuk, hogy az 1935-ben érkezett holland csoportot a város nevében Csobán Endre hollandul és franciául, dr. Hankiss János az egyetem és a Nyári Egyetem nevében szintén hollandul és franciául, a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége nevében Trócsányi Ili hollandul, az egyetemi ifjúság nevében Gönczy Béla franciául és németül üdvözölte az állomáson.³

¹ HANKISS János, A nyári egyetemek a magyar ügy szolgálatában (Budapest: Magyar Királyi Állami Nyomda, 1941), 1.

² Uo., 2–3.

³ SZ. N., „Ünnepélyes keretek között megnyílt a Nyári Egyetem”, *Debrecen*, 1935. augusztus 2., 3.

A holland csoport érkezése Debrecenbe 1936-ban (Debreceni Nyári Egyetem, 1936, 4. album)

A gondoskodás, a barátságos légkör meghozta gyümölcsét. Míg az első évben a Nyári Egyetemnek mindösszesen csak 25 diákja volt,⁴ a következő években jelentősen növekedett a látogatók létszáma. Az első tizenhárom évben 2965 belföldi magyar, 617 külföldi magyar és 1537 idegen érkezett a debreceni Nyári Egyetemre. Európa szinte minden országából jöttek látogatók, különösen a lengyelek, németek és olaszok képviseltették magukat összesen 300 vagy afeletti létszámban, de még a tengerentúlról Amerikából és a európai országok akkor még létező ázsiai gyarmatairól is voltak érdeklődők.⁵ Ebbe a sorba illeszkedtek be a hollandiai diákok is, akik 1939-ig 103 fővel érkeztek, illetve gyarmataikról hollandiai egyetemeken tanuló hallgatókat is hoztak magukkal.⁶

A Nyári Egyetem anyaga – melyet a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának Kézirattárában őriznek⁷ – meglehetősen hiányos. Hankiss János professzor rengeteg korabeli sajtócikket gyűjtött össze – egyébként ő maga és munkatársai is napi szinten látták el a debreceni sajtót a Nyári Egyetem történéseivel – így ezek az albumokba ragasztott híradások fontos kiindulópontjai voltak a kutatásnak. Ezen kívül maradtak fenn, még ha nem is nagy számban és nem is minden évre vonatkozóan, jelentkezési lapok, elszámolások, levelezések. Természetesen nem feledkezhetünk meg a holland sajtóról sem, mely a Nyári Egyetem diákságának toborzásában és a magyarországi ügyekkel kapcsolatban igen nagy szolgálatot tett a vizsgált korszakban.

⁴ HANKISS, A nyári egyetemek..., 3.

⁵ Uo., 4.

⁶ Uo., 4.

⁷ Ezúton szeretnék köszönetet mondani dr. Juha Enikőnek, a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Kézirattára vezetőjének, a kutatásban nyújtott segítségéért.

A Nyári Egyetem hallgatói, 1935. augusztus 2. (csoportkép)

<http://hdl.handle.net/2437/81540>

Diákok toborzása Hollandiában

Hollandiában a diákok toborzása egy magyar származású, de már régóta Hollandiában élő fiatalember nevéhez fűződött. Tarnóczy Imre Veszprémben született 1910. szeptember 28-án,⁸ talán a gyermekvonatokkal került ki Hollandiába, ahol az utrechti egyetemen tanult valószínűleg az orvosi karon. Az egyetemen 1929-ben alapított Nemzetközi Diákklub tagja lett 1933. április 5-én,⁹ majd elnökének jelentkezett 1934. november 29-én, mert sok ideje lett volna a klub ügyeivel foglalkozni, de „csak” titkár-pénztárosnak választották meg.¹⁰ A következő években végzett tevékenysége alapján azt mondhatjuk, hogy Tarnóczy rendkívül agilis és jó szervezőkészséggel megáldott vezetőségi tagja lett a Diákklubnak.¹¹

Komoly toborzó munka előzte meg a debreceni utazást. Éveken keresztül jelentek meg hollandiai diáklapokban, de még az országos sajtóban is hirdetések a Nyári Egyetem programjáról. Az első csoportos utazásra szóló felhívást 1935-ben az egyik leideni diákújság közölte, ahol a Külföldi Diákapcsolatok Holland Irodája (Nederlandsch Bureau voor Buitenlandsche Studentenbetrekkingen, vagy röviden N.B.B.S.) reklámozta a nyári vakáció közeledtével a külföldi kurzusokat. Dánia, Németország, Anglia, Olaszország, Spanyolország, Svédország és Svájc mellett egyedüli magyarként a debreceni Nyári Egyetem is helyet kapott. A szünidei tanfolyam témájaként

⁸ Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Kézirattára (továbbiakban DEENKK), Nyári Egyetem 1939 Jelentkezési lapok, 611. sz., 10. doboz, A 214/1939. Itt csak a születési éve van feltüntetve, de utrechti források említik Veszprém nevét. A jelentkezési lapján az áll: med. assist., vagyis orvosi asszisztens, ennek ellenére a magyar sajtó az első években végig orvosként hivatkozott rá.

⁹ Het Utrechts Archief (továbbiakban HUA) Nummer, toegang 780, Inventarisnummer 1177, Knipselboek van de Internationale Club van Studeerenden Utrecht, 1929–1940 (továbbiakban Knipselboek), 1933. április 5.

¹⁰ Uo., 1934. november 29.

¹¹ Tarnóczy élete meglehetősen kalandos volt. A második világháború alatt a holland ellenállás tagja volt, később a holland királynő hivatalos magyar tolmácsa és az 1957-ben alapított Hollandiai Magyar Szövetség harmadik elnöke is lett. PUSZTAI Gábor, „A hollandiai misszió: Tüski István Lajos református lelkész Hollandiában”, in „...Tanácsaid hírség és igazság”: Tisztelegő írások Dienes Dénes professzor úr 65. születésnapjára, szerk. CSORBA Dávid és SZATMÁRI Emília, 353–376 (Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Egyház és Társadalom Kutatóintézetének Reformáció Öröksége Műhelye: Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kar Egyháztörténeti Kutatóintézet; Sárospatak: Tiszánineni Református Egyházkerület, 2021), 368.; Tarnóczy 1993. december 20-án hunyt el Utrechtben. SZ. N., „Gyászjelentés”, NRC Handelsblad, 1993. december 24., 50.

Magyarországot és Közép-Európát adták meg, felvilágosításért pedig követlenül a Nyári Egyetemhez lehetett fordulni.¹² A korabeli magyar sajtóból tudjuk, hogy nyelvtudásának köszönhetően Tarnóczy Imre tartotta a kapcsolatot a magyar szervezőkkel, sőt a debreceniek őt tekintették a holland csoport vezetőjének is.¹³ Úgy tűnik, hogy Debrecenben nagy visszhangot váltott ki egy jelentős számú holland csoport érkezése, mert erről a helyi sajtó is beszámolt.¹⁴

Az első látogatás annyira jól sikerült, hogy a következő években is folyamatosan jöttek hollandok. Ebben valószínűleg az is közrejátszott, hogy a debreceni utazáson szerzett élményeiről A. van der Flier, az utrecht-i egyetem diákja számolt be a *Vox Studiosorum* című diákújság lapjain. Véleménye szerint bár a nyári kurzusok a világon mindenhol arra töreksenek, hogy az adott országot megismertessék a hallgatósággal, a debreceni nyári kurzus mégis kiemelkedett a többi közül, és a résztvevőkben mély és tartós benyomást keltett. Wallisch tanár úr magyar dalocskáinak köszönhetően mindenki – még a jogászok is – megjelentek a reggel 8-kor kezdődő órákon. A résztvevőket elvarázsolta a végtelen magyar puszta, a falvak a kis fehérre meszelt falú, nádtetős házakkal és a felejthetetlen illatú akácfákkal. A cigányzene fájdalmas hangjaival visszarepítette őket a török időkhöz, majd ritmusváltásával csárdásra csábította a hallgatóságot. Magyarország különleges hangulata – Nyugat-Európa és a Balkán keveréke – csak Debrecenben köszönt vissza. Ezért diáktársait az 1936-os év debreceni nyári kurzusának felkeresésére biztatta. Ezt követte egy részletes útiterv és program, mely az elkövetkező években sem változott jelentősen. Ebből jól látszik, hogy nem csak a Nyári Egyetemet látogatták meg a hollandok, hanem egy nagy, egyhónapos utazást szerveztek Közép-Európába. Természetesen a magyarországi szünidei kurzus volt a fő attrakció, de innen is sokat kirándultak, illetve még egy hetet Budapesten, majd néhány napot Bécsben is eltöltöttek, végül Linzen, Passaun, Nürnbergben és Frankfurt am Mainon keresztül utaztak vissza Hollandiába. A 36 napos utazásra 148 guldent fizettek a Nemzetközi Diáklklub tagjai, a nem tagok pedig 5 gulddal többet.¹⁵ Néhány héttel később egy másik utrecht-i diákújságban ugyancsak reklámozták a debreceni utat, sőt javasolták, hogy az érdeklődők informálódjanak az előző évben résztvevő diákoktól az utazáson szerzett élményeiről.¹⁶

A következő évben, 1937-ben az *Internationale Jeugdverkeer* – egy leideni központú egyesületi lap, mely a diákok külföldiekkel való kapcsolattartását volt hivatott támogatni –, számolt be a debreceni nyári szünidős kurzusról, melyet ekkor már tizenegyedik alkalommal szerveztek meg. A hollandok arra is felhívták a figyelmet, hogy elsősorban olyanok jelentkezését várják, akik valamilyen formában foglalkoznak Magyarországgal.¹⁷ 1938-ban a *De Nederlander* című országos napilapban is közöltek egy hirdetést, miszerint Tarnóczy Imrénél lehet jelentkezni a Nyári Egyetemre,¹⁸ néhány héttel később pedig az egyik utrecht-i diákegyesület lapjában jelent meg részletes programterv.¹⁹ Egy évvel később szintén utrecht-i diáklapokban hirdették a magyarországi utat (július 28. és augusztus 29. közötti időszakra), melynek fő programpontja a debreceni Nyári Egyetem felkeresése volt.²⁰ Emellett a városi sajtóban is felhívták az érdeklődők figyelmét a nyári kurzuson való részvétel lehetőségére, a hirdetésben a résztvevők számát 25 főben maximalizálták.²¹ Ugyanebben az évben a leideni egyetem női diáklapjában is reklámozták a magyarországi utat,²²

¹² SZ. N., „Nederlandsch Bureau voor Buitenlandsche Studentenbetrekkingen”, *Leidsch Universiteitsblad*, 1935. június 8., 4.

¹³ SZ. N., „A Nyári Egyetem holland hallgatói megkoszorúzták a gályarabok emlékoszlopát”, *Debreczeni Független Újság*, 1935. augusztus 14., 7.

¹⁴ SZ. N., „Érdekességek a Nyári Egyetemen”, *Debreczen*, 1935. július 7., 6.

¹⁵ A. VAN DER FLIER, „Vacantiecurus in Debrecen”, *Vox Studiosorum*, 1936. május 1., 99.

¹⁶ SZ. N., „Met de Internationale Club mee naar Hongarije Vacantie-Cursus naar Debrecen”, *Vivos Voco*, 1936. június 19., 232.

¹⁷ SZ. N., „Vacantiecurussen in Hongarije”, *Internationale Jeugdverkeer*, Juni 1937, l. n.

¹⁸ SZ. N., „Studiereis naar Hongarije”, *De Nederlander*, 1938. április 21., l. n.

¹⁹ SZ. N., „De Nederl.-Buitenl. Studentenclub”, *Vivos Voco*, 1938. május 6., 195.

²⁰ SZ. N., „Studenten op reis met de Nederlandsch Buitenlandsche Studenten Club”, *Het Utrechts Faculteitenblad*, 1939. június 2., tweede blad.; illetve SZ. N., „N.B.S.C.”, *Vivos Voco*, 1939. június 16., 211.

²¹ SZ. N., „Studenten op reis met de N.B.S.C.”, *Utrechtsch Nieuwsblad*, 1939. május 27., vijfde blad, 17.

²² SZ. N., „Studenten op reis met de Nederlandsch Buitenlandsche Studenten Club”, *Nitor*, 1939. június 1., 49.

illetve a delfti műszaki egyetem diákújságja is leköszölte a hirdetést.²³ Ezután felhívást majd csak a háború után, 1948-ban az utrechti egyetem diákújságjában találunk, melyet az egyetemen magyar nyelvet oktató tanárnő, Elly Hoekstra küldött be.²⁴

A hollandiai diákok létszáma

Mivel a Nyári Egyetemre a toborzást az utrechti Nemzetközi Diáklklub keretén belül végezték, mely deklarálta az ott tanuló külföldi diákokat fogta össze, így nem meglepő, hogy nem csak hollandiai születésűek, hanem Hollandia ázsiai gyarmatáról (Holland Kelet-Indiából, a mai Indonéziából) származó diákok is voltak a jelentkezők között. Ez utóbbiakat Debrecenben bár a holland csoport részeként tartották nyilván, de mégis – éppen mert annyira egzotikusnak találták őket, és ez vélhetően jót tett a Nyári Egyetem reklámjának is – külön is megemlégtették. 1935-ben 26 holland és holland gyarmati diák érkezett, 16 holland, 2 jávai és 8 kínai.²⁵ Neveiket a Nyári Egyetem meglehetősen hiányos dokumentációja nem őrizte meg, de az egyik debreceni lapban leköszölték.²⁶ A holland csoport Debrecenbe érkezéséről fénykép is készült az egyik helyi újság számára. A debreceni fotóst nyilvánvalóan megfogta az ázsiai hallgatók megjelenése, de hibásan japánokról tudósított a kínaiak helyett.²⁷

1936 kora nyarán 23 hollandot, 6 kínait, illetve néhány hindu és jávai hallgatót vártak Debrecenbe.²⁸ A Nyári Egyetem megnyitóján Hankiss János hollandul is üdvözölte a résztvevőket, majd feltehetőleg Tarnóczy köszöntötte Hollandia nevében magyar nyelven a közönséget, párhuzamot vonva az utrechti és a debreceni egyetem szelleme között.²⁹ A csoport érkezéséről ekkor is készült fotó.³⁰ Néhány hollandiai diák nevét a debreceni sajtó is megírta.³¹ 1937-ben 6 holland, 3 jávai, 1 kínai diák érkezett Debrecenbe, de a nevüket ezúttal nem hozta nyilvánosságra a lapok.³² Két emberről tudunk biztosan, hogy ekkor járt a Nyári Egyetemen. Elly Hoekstra nyári egyetemi befizetése maradt fenn, melyből az is kiderült, hogy 10 pengőt fizetett tandíjra és 85 pengőt az ellátásáért.³³ Egy másik hollanddal Erich van Hellanddal pedig az egyik debreceni újság készített riportot.³⁴

Tarnóczy Imre 1938-ban a Nyári Egyetem vezetőihez intézett levele azon kevés fennmaradt dokumentum közé tartozik, mely az utrechti csoport és a debreceni professzorok szívélyes kapcsolatát bizonyítja. Tarnóczy arról tájékoztatta a debrecenieket, hogy elkezdte reklámozni a

²³ SZ. N., „Nederlandsch Buitenlandsche Studenten Club”, *De Spiegel*, 1939. június 16., 5. Ezúton szeretném köszönetemet kifejezni Pusztai Réka holland-angol tolmács-fordító szakos hallgatónak a cikk felkutatásában nyújtott segítségéért.

²⁴ SZ. N., „De zomercursus aan de universiteit van Debrecen”, *Sol Iustitiae*, 1948. március 13., 1. n.

²⁵ SZ. N., „Csütörtökön délelőtt ünnepélyes keretek között megnyílt a Nyári Egyetem”, *Debreceni Független Újság*, 1935. augusztus 2., 2.

²⁶ SZ.N., „A MEFHOSZ fagyalt délutánjáról. (Előterben külföldi egyetemi hallgatók csoportja)”, *Debreczen*, 1935. augusztus 8., 6. A holland csoport tagjainak nevei: T. Wisse, Z. Naaktgeboren, L. de Ruyter, A. Asman, S. ten Hoeve, T. Lindenboom, R.A. I. M. Achmad, F. Que, A. Tsia, B. Tan, S. Weisfelt, A. A. Fokker, N. Steenbeek, I. Tarnóczy, W. v.d. Kastele, H. Harberts, T. Beens, F. Dull, K. Stipriaan, T. Haveman, T. v. d. Flier, Widodo, K. Th. Tjia, F. S. Sie, H. T. Suok.

²⁷ Fotó: „Japánok, malájok, hollandok, belgák érkezése a Nyári Egyetemre”, *Debreczen*, 1935. augusztus 2., 5.

²⁸ SZ. N., „Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter költségvetési beszédéből”, *Országos Középiskolai Tanárgyészeti Közlöny*, LXIX. évfolyam, 1936. június, 381.

²⁹ SZ.N., „Ünnepélyes keretek között nyílt meg a Nyári Egyetem jubiláris évfolyama”, *Debreczen*, 1936. augusztus 2., 5., 6.

³⁰ Uo.

³¹ A diákok nevei: Nolthenius Tutein A., Brohn S. M., Bolten J., Maschaupt J. G., Hylkema J. T. S., Bierens de Haan Louise, Pusant Snoep, Zaadnoorijk C., Mönich W., Soomardi R., van der Pol J. H., ten Cate H. D., dr. Tarnóczy Imre, Rempt F.; K. I., „Bábel a Nagyerdőn”, *Debreczen*, 1936. augusztus 14., 6.

³² SZ. N., „Huszonég nemzet fiai”, *Új Nemzedék*, 1937. július 24., 8.

³³ DEENKK, Nyári Egyetem 7. doboz, 1934, 1935, 1936, 1937; 608.sz. Vegyes iratok, levelek, Hankiss, Nyári Egyetem 1937. hallgatók számlája Debrecen

³⁴ KISS, „A tiszta emberi élet hazájában nincsen aránytalan vagyon- és jövedelem elosztódás s hisznek abban, hogy az emberiségnek nyugodt korszaka következik”, *Debreczen*, 1937. augusztus 14., 6.

Nyári Egyetemet, de ezzel a korábbi évekhez képest várnia kellett, mivel a politikai nyugalanság miatt (1938 tavaszát írták ekkor) az emberek utazó kedve éppen hogy csak kezdett visszatérni. Mindenesetre arra számított, hogy egy 20–30 fős csoporttal tudna Debrecenbe jönni. Kérte, hogy internátusban helyezték el őket, továbbá még kb. 100 darab prospektusra is szüksége volt. Örömmel számolt be arról is, hogy az 1937-es debreceni út résztvevőivel két héttel korábban találkozót szerveztek, melyen felidéztek az egy évvel korábbi emlékeiket.³⁵ A professzor válasza nem sokat váratott magára. Örömet fejezte ki, hogy újból eljön egy holland csoport, a prospektusokat és a jelentkezési lapokat elküldik, utóbbiakat kitöltve várják vissza.³⁶

Nem sokkal később kiderült, hogy egy nagyobb holland kontingens érkezése volt várható Debrecenbe. Az Utrechti Egyetem Állatorvosi Kara is felvette a kapcsolatot a debreceniekkel, mivel a Nyári Egyetem kurzusaiba a pallagi mezőgazdasági akadémia is bekapcsolódott előadásokkal, ezek iránt pedig Hollandiában is mutatkozott érdeklődés. Milleker professzor az utazás ügyében írt Tarnóczy Imrének, hogy 10-12 állatorvostan hallgató várható még Utrechtből, és javasolta, hogy esetleg a Tarnóczy-féle csoporttal együtt intézhetnék a hollandok debreceni útját. Milleker azonban tapintatosan azt is hozzátette, hogy a Nyári Egyetem nem ragaszkodik a közös szervezéshez, de szorgalmazza, ha ez a holland csoportnak anyagilag vagy adminisztratív szempontból előnyös lehetne.³⁷ Milleker ugyanígy értesítette az Állatorvosi Kar titkárát is egy francia nyelvű levélben, hogy egy 30 fős hollandiai csoport már jelezte érkezését, és javasolta nekik, hogy esetleg vegyék fel a kapcsolatot Tarnóczyval, ugyanakkor itt is megírta, hogy nem szükséges a két csoportnak közösen utaznia, külön is jöhetnek, és segíteni fognak nekik a szervezésben.³⁸ A Nemzetközi Diákklub és az állatorvosok diákköre végül összesen 43 érdeklődővel együttesen vágott neki az útnak, ahogy erről az utrechti városi sajtó beszámolt.³⁹ A diákok neveit, az állatorvosokét,⁴⁰ és az egyéb hallgatókét⁴¹ a jelentkezési lapokról lehetett összeállítani.

1939-ben újból Tarnóczy vezetésével érkezett egy holland csoport összesen 24 fővel, köztük a gyarmatokról származó diákokkal együtt,⁴² akik között voltak javaik, szumátraiak, de különösen nagy feltűnést keltett egy Ambon szigetéről származó hölgy, aki a debreceni Nyári Egyetem legtávolabbról érkező hallgatója volt. A csoportról ezúttal is készült fotó.⁴³ A diákok névsorát ebben az évben is a fennmaradt jelentkezési lapokból lehetett rekonstruálni.⁴⁴

1940-ben a háborús körülmények miatt nem tartották meg a nyári kurzust, de 1941-től újra megszervezték, ekkor viszont már a külföldről érkezők létszáma jelentősen megcsappant,⁴⁵

³⁵ DEENKK, Nyári Egyetem 8. doboz, 1938, 1939, 609. sz. Vegyes iratok, levelek, Hankiss; Tarnóczy Imre levele Milleker Rezsőhöz, 1938. május 20.

³⁶ Uo., Milleker Rezső levele Tarnóczy Imréhez, 1938. május 24.

³⁷ Uo., Milleker Rezső levele Tarnóczy Imrének, 1938. június 25.

³⁸ Uo., Milleker Rezső levele az Utrechti Egyetem Állatorvosi Kara titkárának, 1938. június 21.

³⁹ SZ. N., „Met vacantie naar Debrecen”, *Utrechtsch Nieuwsblad*, 1938. július 29., 3e blad, 9.

⁴⁰ DEENKK, Nyári Egyetem 9. doboz, 1938 Jelentkezési lapok, 610. sz. Hallgatók nevei: ter Beek, frl. Brink, G. W., frl. J. Bruins, frl. Endert, S. M., frau la Rivière-de Graaf, stud., frl. Hannema, H. A., frl. van der Perk, D., Jansen, J. W., Kaltenwinkel, J. W., Stapel, C. P., de Vlas, B., frl. Peperkamp, C. W. A., de Maar, R. E.

⁴¹ Uo., Hallgatók nevei: Berghuis, Colenbrander H., van Wangen? Torman/Terman, Dirk-Hendrik, van d Dornsen, G., Hoekstra Anna Erszébet (sic!) (Elly), Hoetjer, W. T. H., Honig, J. C., Vinke, Wilhelmina Albertina, Vreede Theo, Hartowo Wigujodosastro, van der Weijden, Dick, Soedjarwo T., Thesen Mulden – Anna Wilhelmina, J. Honig (áthúzza), Parlindoengan, M. G., van der Ploeg, Esther A. M.; Poppens, Emma, Rasken, A.; Wouters, Herman.

⁴² SZ. N., „Huszonegy nemzet hétszáz hallgatójával ünnepélyesen megnyílt a Nyári Egyetem tizenharmadik tanfolyama”, *Tiszántúli Független Újság*, 1939. augusztus 2., 5.

⁴³ SZ. N., „Új Babel Debrecenben”, *Debreczen*, 1939. augusztus 2., 8.

⁴⁴ DEENKK, Nyári Egyetem 10. doboz, 1939 Jelentkezési lapok, 611. sz. Hallgatók nevei: fr. van Breen, M. E.; fr. Meurs, H. J.; Teng, Willem S. B.; Toxopéus, Edzo H.; Tan, Tek Bouw; fr. de Geus, Riek; van den Schroeff, Hendrik; Toxopéus, fr. Ernestine-T-N; Van Munster, Antonie A.; Alberga, Egbert J.; Prinsen-Geerlings, Gerard; Coster, Johannes F.; Eygensteyn, Arend-Willem; fr. Kie, Lien-Nio; Souw, Hong-Kie; fr. Smit, Neline; fr. Poetiray, Georgine E.; fr. Swart, Hedwig; Tarnóczy, Imre; Heemstra, Jan-August

⁴⁵ NÉMEDI Lajos, Emlékek, adatok és gondolatok a debreceni Nyári Egyetem hatvan esztendejéről 1927–1987 (Debrecen: Alföldi Nyomda, 1988), 59.

hollandokról nem is tudni ekkor, csak németek és olaszok érkeztek jelentősebb létszámban.⁴⁶ Ugyanígy 1942-ben,⁴⁷ 1943-ban⁴⁸ sem voltak Hollandiából érdeklődők. 1943 telén egy Johan Fischer nevű Amszterdamban született, Heidelbergben orvosi tanulmányokat folytató holland hallgató kérte, hogy ingyenesen tanulhasson a Nyári Egyetemen. Kifejtette, hogy a családja is fogadott be magyar gyerekeket, így már hamar kialakult benne az érdeklődés Magyarország iránt.⁴⁹ Lettek volna még érdeklődők többen is az 1944-es szünidei kurzusokra, összesen huszonhárom külföldi, köztük több holland is. 1944 július elején mégis le kellett mondani a programokat és értesíteni a korábban jelentkezett diákokat.⁵⁰ A háború után majd csak 1947-ben érkezik újból egy holland diák a Nyári Egyetemre.⁵¹

A hallgatókat kollégiumban vagy magánszállásokon helyezték el. Derűs helyzetet teremtett, amikor 1936-ban nagy számban érkező holland nők magassága az elszállásolás során gondot okozott. A vendég hölgyek a leányinternátusban laktak, de ott az ágyak a magyar nők közepes természetéhez készültek. Másnap többen panaszkodtak, hogy nem aludtak jól az éjszaka, mivel a lábuk lelógott az ágyról. A Nyári Egyetem vezetői a problémát másnapra orvosolták.⁵²

Hollandiai diákok oktatása a Nyári Egyetemen

A Nyári Egyetem rendkívül sokszínű programmal várta az ide látogató diákságot. A debreceni sajtó naponta beszámolt az aktuális előadásokról, kirándulásokról, fagyaltestekről, strandolásról stb. Általában elmondható, hogy a helyi újságok nagy örömmel fogadták az ide érkező diákságot, hiszen ezekkel a külföldiekkel való jó kapcsolatot tekintették a szervezők és a sajtó is a Trianon utáni elszigeteltségből való kitörés lehetőségének. Maguk az előadások is propaganda célokat szolgáltak, hogy ellensúlyozzák a kisantant országok politikai állításait és bebizonyítsák a területvesztés igazságtalanságát.⁵³

A diákok és így a hollandiai hallgatók tanulmányairól kevés konkrétumot tudunk. Olyan kimutatások nem maradtak fenn, hogy egy-egy előadásra, nyelvórára mely diákok jelentkeztek vagy jártak be, ezért csak a sajtóban megjelent cikkekből lehet óvatos következtetéseket levonni a hollandiai diákok debreceni tanulmányairól. A sajtót természetesen elsősorban azok az események érdekelték, melyeknek számukra is hírértéke volt. Az általában is elmondható, hogy a hollandok jó benyomást keltettek a magyar tanárok körében. Az egyik helyi lap igazán elismerően írt róluk: „A holland nép közismert szorgalma, tehetése különben kiütöközik a Nyári Egyetem tanfolyamain is. Szorgalmasan látogatják az előadásokat s szinte a gyűjtő szenvedélyével vetik rá magukat mindig újabb és újabb ismeretekre. Mindent akarnak tudni a magyarokról és mi bálásak lebetiünk ezért a kedves érdeklődésért.”⁵⁴

A Nyári Egyetemen az 1927-es indulási évben még nem voltak magyar nyelvórák, hiszen mindenki magyar volt, de a következő évtől kezdve már folyt magyar nyelvoktatás. Mivel a világon több helyen hoztak létre az egyetemeken magyar lektorátust, esetleg tanszéket is, így felmerült annak a gondolata, hogy érdemes volna olyan vizsgálathoz biztositani a diákoknak, ahol magyar nyelv- és kultúraismeretükről adhatnak számot. Úgy tűnt, hogy a Nyári Egyetemre látogató diákság körében volt ilyen vizsgálatra igény. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium először

⁴⁶ SZ. N., „Meleg szeretettel fogadta Debrecen közönsége a Nyári Egyetemre érkezett vendégeket”, *Debreceni Újság-Hajdúföld*, 1941. augusztus 1., 3.

⁴⁷ SZ. N., „A magyar szellem igaz fiai minden időkben nemcsak honfitársaikhoz beszéltek, hanem Európához is”, *Keleti Újság*, 1942. augusztus 2., 3.

⁴⁸ HANKISS János, Jelentés a Debreceni M. Kir. Tisza István-Tudományegyetem szünidei tanfolyamának, a nyári egyetemnek XVI. esztendejéről (Debrecen, Debreceni M. Kir. Tisza István-Tudományegyetemi Nyomda, 1943), 4.

⁴⁹ DEENKK, Nyári Egyetem, 1943 13. doboz, Vegyes levelezés, iratok, svájci-magyar diákcseré; Johan Fischer levele a Nyári Egyetemhez, 1943. december 11.

⁵⁰ NÉMEDI, Emlékek, adatok..., 93.

⁵¹ Uo., 99.

⁵² K., „Bábel a Nagyerdőn...”, 6.

⁵³ AMICUS, „A Nyári Egyetem fejlődése nemzeti érdek”, sine loco, 1936, I. n.

⁵⁴ K., „Bábel a Nagyerdőn...”, 6.

1934-ben adott ki egy szabályzatot, mely kétféle bizonyítvány kiállítását tette lehetővé: egy tanfolyamlátogatási és egy Magyarországra vonatkozó alapismeretekben való jártasságot igazoló dokumentumot. Ezen kívül, ha valaki a bizonyítványán magyar nyelvismeretét is igazoltatni szeretne volna, akkor fordítási, nyelvtani és szóbeli feladatokat is meg kellett oldania.⁵⁵ Egy évvel később, 1935-ben a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelete értelmében kizárólag a debreceni Nyári Egyetem nyert jogosultságot arra, hogy mindazokat, akik a magyar nyelv, ország és kultúra ismeretében megfelelő jártasságot tudtak felmutatni, úgynevezett nyelvmesteri vizsgára bocsáthatták és erről bizonyítványt kaphattak. A bizottságban egy minisztériumi képviselő és egyetemi oktatók foglaltak helyet. Az első vizsgázók között volt Tarnóczy Imre is. A nyelvmesteri oklevelet szerzők jogosultságot nyertek külföldön a magyar nyelv oktatására.⁵⁶ Két évvel később egy másik vizsgázó, Anna Elisabeth (Elly) Hoekstra szerezte meg ezt a bizonyítványt.⁵⁷

Hoekstra a Nyári Egyetem azon kevés hallgatói közé tartozott (és nem csak a hollandok között), aki nagyon szoros kapcsolatot ápol a debreceni professzorokkal. Hoekstra Groningenben született, majd olasz szakos középiskolai tanár és tolmács lett. Régóta érdeklődött a magyar nyelv iránt, Hollandiában, majd Magyarországon a Hongaarsche Courant című lap szerkesztőjeként dolgozott, később Hollandiában és külföldön is irodalmi és zurnalisztikai cikkeket publikált, majd hosszú ideig Németországban dolgozott tolmácsként.⁵⁸ Második debreceni tartózkodása élményeit 1938 tavaszán a Hongaarsche Courantban jelentette meg, melyet az egyik debreceni lap szemlézett. Első alkalommal a sajtó képviselőjeként járt a városban, ahol hivatalos fogadtatásban részesült, Michiel der Ruyter admirális emlékművét is megtekintette. Másodszor már a Nyári Egyetemre a diákokkal együtt érkezett. Különösen a magyarok vendégszeretete nyűgözte le, remekül érezte magát a kirándulásokon, de az előadásokról is őszinte elismeréssel írt, melyeket szorgalmasan látogatott. Nagyon meghatotta, hogy az egyik teológiai professzor [valószínűleg Kállay Kálmán, kieg. tölem] kizárólag az ő kedvéért szakította meg nyári szabadságát, és jött vissza Debrecenbe.⁵⁹ 1938 nyarán Hoekstra újból ellátogatott Debrecenbe a Nyári Egyetemre, de csak a kurzus utolsó napjaira érkezett, viszont ezúttal hosszabb időt töltött a városban. A debreceni sajtó arról is beszámolt, hogy 1920 óta két év kivételével, minden évben meglátogatta Magyarországot és Debrecenét. Utazásai olyan rendszeresek már, hogy hazájában magyar szakértőnek tartják és előadásokat is tart Magyarországról. 1938-as tartózkodása alatt általános magyar kulturális problémák tanulmányozását tervezte.⁶⁰ Lelkesedése a magyarság iránt abban is megmutatkozott, hogy holland nyelven írt egy magyar nyelvtankönyvet, melynek kiadását a magyar kultuszminisztérium erkölcsileg és anyagilag is támogatta. A debreceni sajtó képviselője itt megjegyezte, hogy a holland nyelvű magyar nyelvtan iránt a holland kulturális körökben nagy érdeklődés mutatkozott. A mű Hoekstra Magyarország iránti meleg baráti érzésének egy újabb példája, melyben nagy szerepet játszott Debrecen szellemi élete, amellyel a szerző a Nyári Egyetemen való részvétele során került kapcsolatba.⁶¹

A nyelvmesteri oklevél nem számított egyetemi diplomának, de a debreceni egyetem adta ki, a francia neve (Diplôme de Langue Hongroise) pedig megtévesztő lehetett. A holland sajtó például Hoekstra nyelvmesteri vizsgájáról úgy számolt be, mintha magyar nyelv- és irodalomszakos diplomát szerzett volna Debrecenben.⁶² Amikor Utrechtben elkezdett magyart tanítani, akkor erről a debreceni sajtó is cikkezett, hiszen egy lelkes magyarbarát kapott egyetemi katedrát. Izgatottan számoltak be arról, hogy a „*Hoekstra Elly, a Nyári Egyetem volt hallgatója az utrechti állami egyetemen a magyar nyelv és irodalom magántanára lett.* – *Hoekstra kisasszony már több ízben megfordult Debrecenben.*

⁵⁵ NÉMEDI, Emlékek, adatok..., 33–34.

⁵⁶ SZ. N., „A debreceni Nyári Egyetem utolsó napjai”, *Debreczen*, 1935. augusztus 20., 7.

⁵⁷ SZ. N., „Huszonhét külföldi tett magyar nyelvismereti vizsgát a debreceni nyári egyetemen”, *Függetlenség*, 1937. I. n.

⁵⁸ SZ. N., „Mejuffrouw E. Hoekstra”, *Nieuwe Apeldoornsche Courant*, 1939. február 13., 2e blad.

⁵⁹ SZ. N., „Magyarországba menni könnyű – de elválni oly nehéz”, *Debreczeni Újság*, 1938. április 10., 14.

⁶⁰ SZ. N., „Magyarbarát holland tanárnő Debrecenben”, *Tiszántúli Független Újság*, 1938. augusztus 21., I. n.

⁶¹ SZ. N., „Holland nyelvű magyar nyelvtant írt Hoekstra Elly, a Nyári Egyetem hallgatója”, *Debreczeni Újság-Hajdúföld*, 1938. július 10., 8.

⁶² SZ. N., „Geslaagd”, *Nieuwe Apeldoornsche Courant*, 1937. augusztus 20., 1e blad.

*Tavaly megszerezte a Nyári Egyetem Nyelvmesteri Bizonyítványát is, amely őt a magyar nyelv külföldön való tanítására jogosította. Külön ki kell emelni azt a lelkes magyarbarát propagandát, amelyet Hoekstra Elly tanárnő Magyarország érdekében kifejt. Számos cikke jelent meg kitűnő holland folyóiratokban. Előadást tartott több holland városban Appeldornban [sic!], Utrechtben. Holland nyelven írt magyar nyelvtana, az első ilyen természetű munka, a magyar kultuszminisztérium támogatásával Amsterdamban jelent meg.*⁶³

Hoekstra még a második világháború idején, 1943-ban is kapcsolatban volt a Nyári Egyetem főszervezőjével, Hankiss János professzorral. Egyik Hankissnak címzett levelében arról írt, hogy, hogy megkapta a lektorok konferenciájának jegyzőkönyvét, és éppen arról olvasott, hogy a következő már 1943-ban lesz, de ő sajnos nem tud azon részt venni, majd talán 1945-ben. Kérte továbbá Gombocz történeti nyelvtanának beszerzését.⁶⁴ Hankiss próbálta volna Hoekstrát rábeszélni, hogy jöjjön el bátran Debrecenbe, és ígéretet tett a könyv megszerzésére.⁶⁵

A magyar nyelv- és kultúra tanulmányozása mellett a Nyári Egyetem programja tovább bővült, 1937-től Pallagon mezőgazdasági előadások sorozatát hirdették. A 1938-as előadásokat nagyszámú török, lengyel, német, holland, olasz és észt mezőgazdász, állatorvos és vegyész látogatta, előadói pedig a legnevesebb agrártudósok soraiból kerültek ki. Az előadásokat német és angol nyelven tartották, emellett gyakorlati szemléken és kirándulásokon ismertették meg a külföldieket a magyar mezőgazdasággal.⁶⁶ A tanfolyam hallgatóit a pallagi gazdasági akadémia internátusában helyezték el. A diákok meglátogatták az ország legfontosabb mezőgazdasági gyárüzemeit is.⁶⁷ Egy évvel később a tanfolyam iránt a német, lengyel, olasz és holland hallgatóság körében újból nagy érdeklődés mutatkozott.⁶⁸

Hollandiai diákok programja

A tanulás mellett a hollandiai diákok sok más egyéb programon is részt vettek. Ezek egy része komolyabb hangvételű volt. Az 1935-ös holland csoport augusztus 13-án városi és egyházi méltóságok jelenlétében megemlékezést tartott a gályarabok és Michiel de Ruyter admirális Nagytemplom mögött álló emlékművénél. A. J. Fokker holland diák a magyar-holland kulturális kapcsolatok fontosságát hangsúlyozta beszédében, majd egy magyar és holland színekkel díszített koszorút helyezett el az emlékművön. Dr. Hankiss János, a Nyári Egyetem igazgatója Debrecen városa és az egyetem nevében holland nyelven köszönte meg a hollandiai hallgatók figyelmességét, ezt követően Tarnóczy Imre, a holland csoport vezetője magyar nyelven méltatta az ünnepség jelentőségét, melyet a holland himnusz eléneklésével fejeztek be.⁶⁹

1938-ban holland résztvevők megkoszorúzták a debreceni, kassai és kolozsvári gazdászok hősi emlékművét Pallagon. A vendégek, legnagyobb részt mezőgazdászok, állatorvosok és vegyészek, már kora délelőtt megérkeztek Pallagra, ahol dr. Halász Miklós professzor, az akadémia igazgatóhelyettese fogadta őket. Az emlékmű előtt Remko E. de Maar, mondott néhány szót a hollandok nevében a magyarok hőstetteiről, majd a holland himnusz hangjai mellett holland nemzeti színű szalaggal díszített koszorút helyezett el az emlékműnél. Ezután dr. Halász Miklós németnyelvű beszédben köszönte meg a hollandok megemlékezését.⁷⁰

⁶³ SZ. N., „Egyetemi magán tanár lett Hoekstra Elly, a Nyári Egyetem volt hallgatója”, *Debreczeni Újság-Hajdúföld*, 1939. január 10., 5.

⁶⁴ DEENKK, Nyári Egyetem Vegyes levelek iratok, 19. doboz; Elly Hoekstra levele Hankiss Jánosnak, 1943. március 19.

⁶⁵ Uo., Hankiss János levele Elly Hoekstranak, 1943. április 2.

⁶⁶ SZ. N., „Mezőgazdasági előadások a debreceni nyári egyetemen”, *Új Magyarság*, 1938. augusztus 13., 10.

⁶⁷ SZ. N., „Harmincöt külföldi hallgató a debreceni egyetemen”, *Szegedi Napló*, 1938. július 29., 1. n.

⁶⁸ SZ. N., „Mezőgazdasági tanfolyam a debreceni nyári egyetemen”, *Nemzeti Újság*, 1939. augusztus 4., 10.

⁶⁹ SZ. N., „Holland hallgatók megkoszorúzták a gályarabok emlékoszlopát”, *Debreczeni Független Újság*, 1935. augusztus 14., 7.

⁷⁰ Sz. n., „A Nyári Egyetem holland hallgatói megkoszorúzták a pallagi hősi emlékművet”, *Debreczen*, 1938. augusztus 12., 9.

A komolyabb programok mellett igazán nagy sikerük volt a kötetlen tevékenységeknek, a holland csoport pedig igen nagy lelkesedéssel vett részt mindenben. A Nyári Egyetem évente visszatérő igen népszerű eseménye volt a hortobágyi kirándulás, melyre külön vonat vitte a vendégeket, akik itt ismerkedtek meg a magyar puszta, a helyi emberek és állatok életével, megtapogathatták a csikósok szűrét, lovasbemutatókat tekinthettek meg és a helyi csárdában magyar specialitásokat ehettek, majd jókedvűen magyar dalokat énekelhettek és megtanulhatták a csárdás lépéseit is. A hortobágyi kiránduláson készült egyik fénykép tanúsága szerint a holland, kínai és maláj hallgatók német társukkal fogták meg egy magyar szürke szarvát és így pózoltak a kamerának.⁷¹ Ugyanezen az oldalon egy nagy csoportképen is feltűnnek a kirándulás résztvevői, jól láthatóan az első sorokban a holland gyarmatokról érkezett hallgatókkal.⁷² A hortobágyi csikósok társaságában szintén készült róluk fotó.⁷³ Az egyik országos napilap tudósítója különösen hosszasan írt az egyik maláj származású hallgatóról a hortobágyi kirándulással kapcsolatban. A fiatalember meghódította a debrecenieket és a külföldieket egyaránt mosolygós, kedves természetével, mindenki, főleg a lányok, szívesen fényképezkedtek a sötétbarna bőrű, vékony, apró termetű fiúval. A Hortobágyra vezető úton ő szórakoztatta viccekkel, illetve keleti és magyar dalokkal a Nyári Egyetem hallgatóit.⁷⁴ Az 1936-os hortobágyi kirándulás is olyan jól sikerült, hogy a holland és az olasz vendégeket alig tudták összegyűjteni és vonatra rakni, mert nem akarták abbahagyni a csárdást.⁷⁵ 1937-ben rádióinterjú készült a hortobágyi kirándulás résztvevőivel. A magyarul kiválóan beszélő Elly Hoekstra dicsérte a Hortobágy szépségét és sok hasonlóságot, de sok különbséget is vélt felfedezni közte és a holland táj között. Biztatta a magyarokat, hogy látogassanak el Hollandiába.⁷⁶ 1938-ban R. Hartoni, a leideni egyetem maláj hallgatója a hortobágyi kirándulásra menet a vonat hátsó lépcsőjéről szedett virágot szíve hölgységének.⁷⁷

A Nyári Egyetem hallgatói a Hortobágyon, 1935. augusztus 4.

<http://hdl.handle.net/2437/82884>

A Nyári Egyetem a kulturális szórakozás mellett sportolási lehetőséget is biztosított. Több Hollandiából érkezett diák neve (Widodo Sastrodiningrad, Harberts, Havemann, Van de Kastele, Sie) is felbukkant a sportdelután „világválogatott” futbalcsapatában, ahol a kapujukat a maláj Widodo Sastrodiningrad védelmezte inkább kevesebb, mint több sikerrel, ugyanis a világválogatott 5:1-re kikapott a külföldi magyarok csapatától.⁷⁸

⁷¹ SZ. N., „Maláji, kínai és hollandi és német veszi körül a hortobágyi bikát”, *Debreczen*, 1935. augusztus 6., 3.

⁷² SZ. N., „A Nyári Egyetem hallgatói hortobágyi kiránduláson”, *Debreczen*, 1935. augusztus 6., 3.

⁷³ SZ. N., „Kínaiak, malájok egy csikós társaságában a Hortobágyon”, *Debreczen*, 1935. augusztus 6., 8.

⁷⁴ DÉKÁNY András, „Egy maláji hallgatja Rimóczi nótáját”, *Új Magyarság*, 1935. augusztus 7., I. n.

⁷⁵ SZ. N., „A debreceni nyári egyetem”, *Új Nemzedék*, 1936. augusztus 5., 4.

⁷⁶ SZ. N., „Húsz nemzet üzen a Hortobágyról a világnak”, *Debreczen*, 1937. augusztus 8., 14.

⁷⁷ SZ. N., „Ötven nemzet fiaival a Hortobágyi Pástorünnepe”, *Tiszántúli Független Újság*, 1938. augusztus 9., 6.

⁷⁸ SZ. N., „A Nyári Egyetem nagysikerű sportdelutánja”, *Debreczeni Újság*, 1935. augusztus 14., 4.

A búcsúesten minden résztvevő nemzet valamilyen produkcióval lépett fel. Nem meglepő módon a hollandok facipős fehér főkötős csoportja nemzeti táncokat adott elő.⁷⁹ Három évvel később a majd' kétméteres hollandok pipával a szájukban fapapucsban, a lányok főkötőben régi tengerésztáncot mutattak be.⁸⁰ A legnagyobb sikert minden búcsúesten a magyar újságírók számára felettébb egzotikus holland gyarmati diákok produkciója aratta. 1935-ben Widodo Sastrodiningrad maláj jogász nemzeti viseletben ősi maláj vallásos dalokat és táncokat adott elő.⁸¹ Produkcióját a debreceni sajtó fotója is megörökítette.⁸² Három évvel később jávaiak és szumátraiak jelentek meg népviseletben a búcsúesten, ahol az ősi „mangari” táncot adták elő, amely közben egész testüket mereven tartották és csak kezeiket mozgatták. Egy harcitáncot is előadtak, támadó és védekező mozdulatokkal, befejezésül maláj aratódalokat énekeltek.⁸³

Hollandok népviseletben (Debreczen, 1938. augusztus 19.)

A holland gyarmati hallgatók viselete egyébként is foglalkoztatta a sajtót. Az egyik maláj férfi hosszú, bő, nagymintás, lilásbarna szoknyában, de európai nyakkendőben és kabátban, viszont fekete fezzel a fején búcsúzott Debrecenről a záróünnepségen.⁸⁴ Egy másik alkalommal a jávai, szumátrai, indokínai, maláj diákok és diáklányok fantáziadús selyemöltözeteit emelték ki, különösen is nagy tetszést aratott Raden Boediman Gandasubrata maláj diák, aki családja hagyományos viseletében nemzete táncát adta elő.⁸⁵

A hollandok egyébként elhíresültek féktelen mulatozásaikról is, a Bikában, az Angol királynőben, a Vigadókertben és a Leveles Csárdában is nemegyszer hajnalig szórakoztak, majd a Nagyerdő strandfürdőjének hideg medencéjében felfrissülve, egyenesen Wallisch tanár úr nyolcórái

⁷⁹ SZ. N., „A debreceni Nyári Egyetem utolsó napjai”, *Debreczen*, 1935. augusztus 20., 7.

⁸⁰ SZ. N., „Színes, pompás és ragyogó volt a »Nemzetek ünnepe«”, *Tiszántúli Független Újság*, 1938. augusztus 18., 2.; WELLER István, „A debreceni nyári egyetem kedves, meleg ünnepségek közt ért véget”, *Nemzeti Újság*, 1938. augusztus 19., 6.

⁸¹ SZ. N., „A debreceni Nyári Egyetem utolsó napjai”, *Debreczen*, 1935. augusztus 20., 7.

⁸² SZ. N., „A Nyári Egyetem hallgatói tiszteletére a város szombatnapi fagyalt-estét adott. Az estély egyik érdekes jelenete: Widodo maláj jogász maláj dalokat ad elő”, *Debreczen*, 1935. augusztus 20., 8.

⁸³ WELLER, „A debreceni nyári egyetem...”, 6.

⁸⁴ SZ. N., „Elmegyek én messze innen. Megható búcsú a XII. Nyári Egyetem végén”, *Hajdúböszörmény*, 1938. augusztus 27., 1. n.

⁸⁵ HUNGARICUS Viator, „Komoly munka, – vidám szórakozások Debrecen Nyári Egyetemén”, *Prágai Magyar Hírlap*, 1938. augusztus 28., 6–7.

magyar órájára siettek. Saját szavaikkal élve: „*Otthon eleget fogunk imádkozhatni. [...] itt legalább Istenigazában kimulathatjuk magunkat.*”⁸⁶

Holland gyarmati hallgatók interjúi a debreceni és országos sajtóban

A helyi és országos újságok szívesen számolt be az ide látogató külföldiekről. Az ázsiai hallgatók különösen érdekes és hálás témának bizonyultak, így különösen szívesen fotózták őket, a fagylaltdélutánon is az ő asztalukat örökölték meg a debreceni fotós.⁸⁷ Nem csak a fényképek szenteltek különösen nagy figyelmet a holland gyarmatokról származó diákoknak. Az országos sajtóban is írtak róluk. Az újságíró véleménye szerint Debrecen utcáin mindenki visszafordul utánuk, de ők nem neheztelnek ezért, hanem szerényen mosolyognak, halkan beszélnek és talán kicsit örülnek is annak, hogy ilyen népszerűek. Az egyik hallgatónő elmondta, hogy Németországon és Ausztrián keresztül érkeztek, és az első benyomásaik nagyon kedvezőek Magyarországról, ahol az emberek kedvesek és közvetlenek, ők pedig látni és tapasztalni akarnak minél többet, hogy ezt majd hazatérve elmesélhessek.⁸⁸ A debreceni sajtó riportot is készített a holland gyarmatokról származó diákokkal, mivel ilyen messziről még nem volt korábban hallgatója a Nyári Egyetemnek. Két férfit és két nőt (anyát és lányát) kérdezett meg a riportert. A diákok Celebesz szigetéről származtak, mindannyian Utrechtben tanultak és fogorvosnak készültek. Otthon már évek óta nem jártak a nagy távolság és a hosszú hajóút miatt, ami kitette volna az egész nyári vakációt is. A Rákóczi utcán egy úri családnál volt a szállásuk. Mindenhová együtt mentek és együtt is étkeztek. Jól érzeték magukat Magyarországon, különösen táncolni szerettek nagyon. A magyar ételek közül a paprikát, főleg a csípőset nagyon szerették. A dinnye különösen nagyon ízlett nekik, a sárga dinnyét már korábban ismerték, de a göröggel Magyarországon találkoztak először. A tokaji bor szintén elnyerte tetszésüket. A magukkal hozott szárított tengeri hallal a házigazdáikat is megkínálták, bár ezzel a különleges ennivalóval nem arattak különösebben nagy sikert. A női hallgatót az édesanyja, egy gazdag özvegyasszony kísérte el, aki tervei szerint hamarosan vissza akart repülni Celebeszre.⁸⁹ A Tokaj-Lillafüred-Eger-Mezőkövesd kirándulásról is holland gyarmati hallgatókat emelte ki a sajtó. A jávai jogász fiatalember az aszúborral telt hordó mellől mosolygott a többiekre, Mezőkövesden pedig Achmad kisasszonynak engedték meg, hogy díszes népviseletbe bújhasson, mert ő érkezett a legmesszebből, Jáva szigetéről.⁹⁰

⁸⁶ Uo., 6–7.

⁸⁷ SZ. N., „A MEFHOSz fagylalt délutánjáról. (Előtérben külföldi egyetemi hallgatók csoportja)”, *Debreczen*, 1935. augusztus 8., 5.

⁸⁸ DÉKÁNY András, „Lengyelek, olaszok, németek, franciák, finnek, hollandok, svédek, malájok a debreceni nyári egyetemen”, *Új Magyarország*, 1935. augusztus 2., 1. n.

⁸⁹ SZ. N., „Hogy élnek a malájok Debrecenben”, *Debreczen*, 1935. augusztus 9., 7.

⁹⁰ SZ. N., „A jávai jogász a tokaji hordó mellett harsogja: mindig csak mosolyogni”, *Debreczen*, 1935. augusztus 13., 7.

Egy másik alaklommal egy Jáváról érkezett kínai etnikumú hallgatót faggatott a sajtó. The Soli Han elmondta, hogy fogorvos akar lenni, s miután már a Debrecenben járt maláj diáktársai annyi szépet és jót meséltek Magyarországról, ő is vállalkozott az útra. Gandasubrata maláj joghallgató franciául közölte az újságíróval, hogy addig fog ellátogatni a debreceni egyetemre, míg tökéletesen meg nem tanul magyarul.⁹¹

Általános kérdésekről is kérdezték a gyarmati diákokat, Hedwig Swart Batáviában élő maláj tanítónőt a nemzedékek közötti elletétekről faggatták. Szerinte náluk is mást gondol a fiatalság bizonyos kérdésekről, az idő viszont mindenki felett eljár, ezért nem engedik, hogy kiéleződjön ez az ellentét.⁹²

Néha kaptak a diákok „villámkérdéseket” is. A Jáván született kínai hallgató Franciaországot tartotta a legrokonszenvesebbnek, mert aránylag jól bánik a gyarmataival. Az újságíró régi holland ismerőse egy roppant hasznos magyar szót tanult meg: „Elkáposztásíthatatlanítani.” Egy fiatal Hágában gyógyszerészenk készülő maláj hallgatót pedig káromkodni és énekelni tanították a Hortobágyon, erről a tudományáról az újságíró is tájékoztatta.⁹³

A sajtó láthatóan nem sokat tudott a „mesés kelet” világáról. Így arról sem, hogy Holland-Kelet-India nem brit-India, így a halott férje mellé a máglyára felmászó nőről és a maharadzsákról kérdezték az egyik diákot. W. S. B. Teng, aki Surabaiából, Jáva szigetéről származott, de már évek óta Hollandiában élt, igencsak meglepődött ezeken a kérdéseken, de udvariasan válaszolt rájuk. Azt is elmondta, hogy már nincsenek kanibálok náluk. Ezek után Debrecenről, a magyar ételekről és a szép magyar lányokról faggatták a mindössze két napja a városban tartózkodó fiatalembert, aki ezekre a kérdésekre is angyal türelemmel felelgetett. Ezután mesélt a megélhetési körülményeiről, náluk olcsó az élelmiszer és az embereknek kicsik az igényeik, de a tisztviselők európai mércével mérve nagyon jól keresnek.⁹⁴

Az egyik 1939-es cikkben viszont már érezhető volt a köz- és politikai beszéd változása. Míg a korábbi években a gyarmati hallgatók egzotikumát emelték ki a beszámolóik, a 39-es tudósítás írója már arról számolt be (egyébként nagy örömmel és pozitívan), hogy a színesbőrű és a fehér diákok – akik mind Hollandia alattvalói – együtt táncoltak a búcsúesten, mintha soha nem is létezett volna fajelmélet.⁹⁵

Holland diákok a sajtóban

A debreceni sajtó nemcsak a gyarmatokról származó diákok iránt érdeklődött, hanem a hollandokkal is szívesen elbeszélgetett. Az újságírók különösen hálásan gondoltak a hollandok barátságára, mely évszázados hagyományokra nyúlt vissza, legutóbb is a hollandok seregestől fogadtak be magyar gyerekeket.

1936-ban Ada Nolthenius Tutein tanárnővel készült interjú egy debreceni újság számára, melyben Hollandiáról, a szorgalmas nőkről és az ifjúsági életéről beszélgettek. A tanárnő a holland gazdaság helyzetét általában rossznak minősítette, mivel a gyarmatokról, melyek korábban Hollandia kincsesbányái voltak, nem jött be elég pénz, de különösen is a holland ipar sínyle meg a nehéz helyzetet. A halászat, mely korábban komoly megélhetési forrást jelentett, jelentéktelenné vált, egyedül az óceán parti kereskedelem virágzott. Emellett sok volt a munkanélküli is. A holland nők viszont komoly részt vállaltak a társadalom életében, úgy az igazságszolgáltatásban, mint az

⁹¹ VÁRKONYI Titusz, „Népszövetség a debreceni nagyerdőben”, *Sine loco, Sine dato*, l. n.

⁹² KISS, „Van-e nemzedék-ellentét?”, *Debreczen*, 1939. augusztus 15., 8.

⁹³ KÉRY László, „Tizenöt nemzet felel három kérdésre”, *Pesti Napló*, 1939. augusztus 10., 9.

⁹⁴ SZ. N., „Hat maláj eljött Debrecenbe, hogy megismerje a magyar szellemet”, *Debreceni Újság-Hajdúföld*, 1939. augusztus 4., 5.

⁹⁵ SZ. N., „Nemzetek ünnepe Debrecenben”, *Keleti Újság*, 1939. augusztus 27., 6.

irodalomban és a művészetben. Legeredményesebb munkájukat mégis a gyerekek nevelésében fejtették ki, ahol gyermeknevelőnőként vagy tanítónőként dolgoztak. A riportalany maga is tanítóként dolgozott egy Montessori iskolában, melynek oktatási-nevelési gyakorlatát részletesen be is mutatta. Ezután rátért a holland egyetemi életre, melyet szervezetlennek tartott, nem voltak benne bajtársi egyesületek.⁹⁶ A diákok nem internátusokban laktak hanem ahol jól esett nekik. Ezek után Magyarországot és Debrecént méltatta meleg szavakkal.⁹⁷

Ada Nolthenius Tutein (*Debreczeni Újság*, 1938. augusztus 15.)

Ugyanebben az évben a Nyári Egyetem lezárásaként rádiós interjút készített a résztvevőkkel Wimpf[f]en Iván báró. A magyarországi élményekről T. A. Bolthen beszélt, majd Tarnóczy Imre a holland résztvevők nevében mondott köszönetet.⁹⁸

1937-ben egy holland fiatalemberrel, Erich van Hellanddal készített a Debreczen újság interjút. Van Helland szerint a Magyarország és Hollandia közti legszembetűnőbb ellentét az országok különböző társadalmi csoportjai közötti jövedelemkülönbség mértéke volt, melyet Magyarországon drasztikusnak érzett. Akárcsak Magyarországon, Hollandiában is előfordult, hogy valakinek több állása volt, de fizetést csak egy állás után vett fel. Munkanélküliek is voltak Hollandiában, de ők többnyire néhány hónapon belül állást találtak és a munkanélküli idejüket is viszonylag könnyen átvészelték, mivel az embereknek általában nem voltak nagy igényeik. Véleménye szerint a holland fiatalok jól tudott boldogulni, ha kellett új munkát is kitaláltak maguknak. Van Hellendal rendkívül optimistán bízott abban, hogy egy újabb világháború elkerülhető lesz.⁹⁹

Színes történetek is gazdagították a hollandiai csoport debreceni hétköznapijait. Az egyik újság tudósítója az éppen strandoló holland diákokkal közölte, hogy megszületett Julianna trónörökös nő kislánya [Iren hercegnő -kieg. tölem], akik erre hangos éljenzésben törtek ki, egymás nyakába borultak és elénekelték a holland himnusz, majd este nemzeti viseletbe öltözve díszvacsorán vettek részt és ötvenegy üveg bort ittak meg.¹⁰⁰

⁹⁶ Ezt valószínűleg az újságíró emelte ki, mivel Hollandiában rengeteg diákegyesület volt, viszont ezek nem politikai alapon jöttek létre.

⁹⁷ SZ. N., „Egy holland tanárnő a világhírű debreceni vendégszeretetről”, *Debreczeni Újság*, 1936. augusztus 15., 7–8.

⁹⁸ SZ. N., „Nagy érdeklődéssel kísérik a debreceni nyári egyetemi hallgatók a főváros életét”, *Debreczeni Újság*, 1936. augusztus 25., 6.

⁹⁹ KISS, „A tiszta emberi élet hazájában nincsen aránytalan vagyon- és jövedelem elosztódás s hisznek abban, hogy az emberiségnek nyugodt korszaka következik”, *Debreczen*, 1937. augusztus 14., 6.

¹⁰⁰ SZ. N., „Julianát [sic!] és kislányát ünnepelték holland diákok a debreceni strandon”, *Magyarország*, 1939. augusztus 8., 1. n.

A Nyári Egyetemen szerelmek is szövődtek. Egy fiatal debreceni lány, Sallay Wanda itt ismerkedett meg egy Jáván szolgáló holland katonatiszttel, Harry Harbertsszel. Egy évvel a megismerkedésük után, 1936 nyarán, a fiatalember visszajött Debrecenbe és megkérte a lány kezét. Néhány hónappal később Hágában meg is tartották az esküvőt. Innen pedig együtt utaztak el a férfi állomáshelyére Batáviába, Jáva szigetére.¹⁰¹

Összegzés

Hollandiából hallgatók 1935-től érkeztek Debrecenbe a Nyári Egyetemre. Az út megszervezésében kiemelkedő szerepe volt Tarnóczy Imrének, az utrechti Nemzetközi Diákklub vezetőségi tagjának, aki magyar nyelvtudásának köszönhetően kiváló idegenvezetője lett a hollandiai társaságnak. Hogy miképpen került Tarnóczy kapcsolatba a Nyári Egyetemmel, források hiányában nem tudhatjuk biztosan. Nyilván az egyetem hirdette külföldön is a kurzusait, Tarnóczy pedig az utrechti diákklub profiljába vágónak találhatta a nyári kirándulást.

A létszámadatokból láthatjuk, hogy nagy volt az érdeklődés a hollandiai diákság körében. Nem csak született hollandok, hanem Holland-Kelet-Indiából származó diákok is jöttek Debrecenbe.

Mivel egy nyári kurzusról volt szó, ahol a szervezők deklarált szándéka is az volt, hogy a diákok szórakozva tanuljanak, így a hollandiai diákság is elsősorban mulatni jött Debrecenbe. Mindössze két emberről tudjuk, hogy magyar nyelvmesteri vizsgát, a Nyári Egyetem által kiállítható legrangosabb papírt szerezte meg, Tarnóczy Imréről (aki egyébként magyar anyanyelvű volt) és a magyart valóban idegen nyelvként tanuló Elly Hoekstráról.

A Nyári Egyetem anyaga nagyon hiányos, így elsősorban a sajtóban megjelent cikkekből tudunk a hollandiai csoport debreceni napjairól. Az újságok a különlegeset keresték, ezt meg is találták a holland gyarmatokról származó diákokban. Az egzotikus ázsiai hallgatók valószínűleg Debrecen lakossága körében is nagy feltűnést keltettek, a sajtóbeszámolókból úgy tűnik, hogy az udvarias, halkszavú ázsiaiakról pozitív kép alakult ki a helyi lakosságban. A gyarmati diákokkal készült riportok, beszámolók nem voltak különösebben mélyek, főleg a Magyarországon szerzett benyomásaik (ételek, italok, lányok stb.) érdekelték a sajtó képviselőit, ruházatukról, táncaikról, énekeikről írtak, de arra is volt példa, hogy összekeverték Jávát brit-Indiával...

A Nyári Egyetem idején szinte naponta készítettek egy-egy nemzet képviselőjével interjút, melyek az otthoni életükről, gondjaikról szóltak. Ezek a beszélgetések a hollandok esetében egészen jól sikerültek, láthatólag az európai polgárok hétköznapijai közelebb álltak a magyar sajtó érdeklődéséhez.

A háború előtt 1939-ben voltak utoljára holland hallgatói a Nyári Egyetemnek, legközelebb 1947-ben érkezik egy holland, majd 1948-ban Sivirsky Antal, aki Elly Hoekstra után lesz a magyar nyelv tanára az Utrechti Egyetemen.¹⁰²

¹⁰¹ SZ. N., „Egy debreceni úrilány romantikus házassága egy holland gyarmati főhadnaggal”, Debrecen, 1936. november 15., 5.

¹⁰² PUSZTAI Réka és PUSZTAI Gábor, „Kultúrák között”, *Debreceni Szemle*, 2. sz. (2025), közlésre elfogadva.